

Elämänfilosofisia mietteitä

Jarmo Manninen

Tolle lege 6

Vartija 2026

© Vartija ja kirjoittaja

Kannen kuva: Auguste Rodin, *Le penseur*

National Gallery of Art, Washington D. C. (public domain)

ISBN 978-952-69780-7-9

ISSN 2242-8917

Helsinki 2026

Mutta siihen asti on kuitenkin suojeltava lippua ja joten kuten, vaikkapa yksin ihmisen on näytettävä esimerkkiä ja johdettava sielunsa eristäytyneisyydestä veljellisen yhteyden sankaripolulle, vaikka saisi siitä vähämielisen nimen. Tämä sen vuoksi, ettei suuri ajatus kuolisi.

- Feodor Dostojevski, Karamazovin veljekset

**Filosofia ihmisen vaikutuksesta,
merkityksestä ja tulevaisuudesta**

Johdanto

Ihminen voi helposti nähdä itsensä yksittäisenä olentona, jonka elämä alkaa hänen syntymästään, tapahtuu hänen omassa elämässään ja päättyy hänen kuolemaansa.

Tämä kuva ihmisestä on kuitenkin harhaanjohtavan yksinkertainen.

Jokainen ihminen syntyy maailmaan, joka on jo olemassa. Hän syntyy keskelle muiden ihmisten tekojen, ajatusten, päätösten, sattumien ja historiallisten tapahtumien muodostamaa verkostoa. Samalla hänen oma olemassaolonsa muuttaa tätä verkostoa.

Ihminen vaikuttaa muihin ihmisiin. Muut ihmiset vaikuttavat jälleen muihin. Näin syntyy jatkuvasti haarautuva tapahtumien ketju, jonka seuraukset voivat ulottua paljon kauemmas kuin kukaan yksittäinen ihminen kykenee näkemään.

Tästä seuraa tämän filosofian perusajatus:

Jokainen ihminen vaikuttaa tulevaisuuteen.

Tämän väitteen merkitys ei kuitenkaan rajoitu kausaalisuuteen. Se johtaa myös kysymykseen ihmisen arvosta ja elämän merkityksestä.

Jos jokainen ihminen osallistuu todellisuuden tulevaisuuden muodostamiseen, kukaan ihminen ei ole täysin merkityksetön.

Tässä mielessä ihmisen merkitys ei ole jotakin, joka hänen täytyy ensin ansaita. Se kuuluu hänen olemassaolonsa.

I. Perusaksioomat

Aksiooma 1: Todellisuus on tapahtumien verkosto

Todellisuutta ei tule tarkastella vain joukkona toisistaan riippumattomia asioita.

Tapahtumat ovat suhteessa toisiinsa. Yksi tapahtuma voi muuttaa seuraavan tapahtuman edellytyksiä, joka puolestaan muuttaa seuraavien tapahtumien mahdollisuuksia.

Todellisuutta voidaan siksi kuvata kausaalisenä verkostona:

tapahtuma → vaikutus → uusi tapahtuma → uusia vaikutuksia → ...

Verkostolla ei ole vain yhtä suoraviivaista ketjua. Se haarautuu jatkuvasti.

Yksi tapahtuma voi vaikuttaa useisiin muihin tapahtumiin, jotka puolestaan vaikuttavat lukemattomiin uusiin tapahtumiin.

Aksiooma 2: Ihminen kuuluu tähän verkostoon

Ihminen ei ole tämän verkoston ulkopuolella oleva tarkkailija.

Hän on yksi sen osista.

Hänen ruumiinsa, ajatuksensa, tunteensa, sanansa, tekonsa ja tekemättä jättämisensä ovat kaikki tapahtumia todellisuudessa.

Siksi ihminen ei ainoastaan tarkkaile todellisuuden tapahtumaketjua.

Hän osallistuu sen muodostamiseen.

Aksiooma 3: Jokainen ihminen muuttaa tulevaisuuden lähtötilaa

Kun ihminen tekee jotakin, maailma on teon jälkeen erilainen kuin se olisi ollut ilman kyseistä tapahtumaa.

Muutos voi olla valtavan pieni.

Se voi olla esimerkiksi bussin lähtemisen viivästyminen muutamalla sekunnilla.

Mutta tämän muutoksen jälkeen kaikki seuraavat tapahtumat tapahtuvat hieman erilaisista lähtökohdista.

Tästä ei seuraa, että jokainen pieni tapahtuma aiheuttaisi valtavan muutoksen.

Seuraava väite on heikompi mutta perustavampi:

Tapahtuma muuttaa sitä todellisuutta, josta seuraavat tapahtumat lähtevät liikkeelle.

Aksiooma 4: Vaikutukset voivat levitä paljon alkuperäistä tapahtumaa kauemmas

Ihminen voi havaita yleensä vain pienen osan omien tekojensa seurauksista.

Sanon toiselle ihmiselle yhden lauseen.

Hän muistaa sen.

Muisto vaikuttaa hänen seuraavaan päätökseensä.

Päätös vaikuttaa hänen suhteeseensa toiseen ihmiseen.

Tämä suhde vaikuttaa myöhempiin päätöksiin.

Näin alkuperäisen lauseen vaikutus voi jatkaa etenemistään tavalla, jota sen lausunut ihminen ei koskaan saa tietää.

Ihminen on tässä mielessä kuin **sokea jumala**:

hänellä voi olla huomattava vaikutus todellisuuteen, mutta hän ei pysty näkemään vaikutustensa kokonaisuutta.

Aksiooma 5: Ihminen vaikuttaa myös tietämättään

Ihmisen ei tarvitse tarkoittaa jotakin vaikutusta, jotta vaikutus syntyy.

Hän ei edes tarvitse tietää sen olemassaolosta.

Ihmisen olemassaolo itsessään muuttaa todellisuuden tapahtumahistoriaa.

Tämä koskee myös vaikutuksia, joita ihminen ei koskaan huomaa.

Siksi:

vaikutuksen olemassaolo ja tietoisuus vaikutuksesta ovat kaksi eri asiaa.

Aksiooma 6: Ihmisen vaikutus voi ulottua tuleviin sukupolviin

Ihmisen vaikutus ei rajoitu hänen elinaikanaan tapahtuviin asioihin.

Hän voi vaikuttaa ihmiseen, joka vaikuttaa toiseen ihmiseen, joka vaikuttaa jälleen seuraavaan.

Näin vaikutus voi kulkea sukupolvien yli.

Myös tulevien ihmisten olemassaolo voi riippua hyvin kaukaisista menneisyyden tapahtumista.

Jos jokin tapahtuma olisi jäänyt tapahtumatta, myöhempi historia olisi voinut kehittyä toisin ja myös jotkut nykyiset ihmiset olisivat voineet jäädä syntymättä.

Tässä mielessä jokainen ihminen on osa paljon omaa elämäänsä laajempaa historiallista prosessia.

II. Ihmisen merkityksen teoria

Aksiooma 7: Vaikutuksen suuruus ja ihmisen merkityksellisyys ovat eri asioita

Kaikki ihmiset eivät vaikuta ympäristöönsä samalla tavalla.

Valtionjohtaja voi tehdä päätöksen, joka vaikuttaa miljooniin ihmisiin.

Tuntemattoman ihmisen vaikutus voi olla välitöntä ja paikallista.

Tästä ei kuitenkaan seuraa, että toinen olisi merkityksellinen ja toinen merkityksetön.

On erotettava toisistaan:

vaikutuksen määrä

ja

vaikutuksen olemassaolo.

Filosofian keskeinen väite ei ole:

Jokainen ihminen vaikuttaa yhtä paljon.

Vaan:

Kukaan ihminen ei ole täysin vaikutukseton.

Tämä antaa uuden perustan ajatukselle, että jokainen ihminen on tärkeä.

Aksiooma 8: Ihmisen merkityksellisyys ei riipu yhteiskunnallisesta asemasta

Jos ihmisen merkitys perustetaan hänen asemaansa, varallisuuteensa, saavutuksiinsa tai tunnettuuteensa, suuri osa ihmisistä jää väistämättä tämän merkityksen ulkopuolelle.

Yhteen kytkeytyvien vaikutusten filosofia lähtee päinvastaisesta suunnasta.

Myös köyhä vaikuttaa.

Myös työtön vaikuttaa.

Myös yksinäinen vaikuttaa.

Myös epäonnistuneeksi itsensä kokeva ihminen vaikuttaa.

Myös ihminen, joka ei mielestään ole saanut elämässään mitään aikaan, on ollut osa todellisuuden tapahtumahistoriaa.

Siksi ihmisen merkitystä ei tarvitse ansaita menestyksellä.

Ihminen on merkityksellinen ennen saavutuksiaan.

Aksiooma 9: Ihmisen merkitys ei katoa kuoleman hetkellä

Kun ihminen kuolee, hänen biologinen elämänsä päättyy.

Mutta hänen aiheuttamansa tapahtumat eivät automaattisesti päätty.

Hänen sanansa voivat elää muiden muistoissa.

Hänen tekonsa voivat vaikuttaa muiden tekoihin.

Hänen lapsensa ja heidän jälkeläisensä voivat kantaa mukanaan hänen vaikutustensa seurauksia.

Hänen olemassaolonsa on jo muuttanut sitä historiaa, joka jatkuu hänen kuolemansa jälkeen.

Kuolema päättää ihmisen tulevat teot, mutta ei pyyhi pois hänen menneitä vaikutuksiaan.

III. Merkityksen ja moraalin erottaminen

Aksiooma 10: Kausaalinen merkitys ei ole sama asia kuin moraalinen hyvyys

Tämä erottelu on välttämätön.

Jos jokin tapahtuma vaikuttaa voimakkaasti tulevaisuuteen, siitä ei seuraa, että tapahtuma olisi moraalisesti hyvä.

Sota voi muuttaa historiaa valtavasti.

Murha voi muuttaa kokonaisen perheen tulevaisuutta.

Hyvä teko voi puolestaan aiheuttaa odottamattomia haitallisia seurauksia.

Siksi filosofia ei väitä:

"Kaikki mikä vaikuttaa, on hyvää."

Se väittää:

"Kaikki vaikuttavat tapahtumat ovat osa tulevaisuuden muodostumista."

Moraalinen arvio on tästä erillinen kysymys.

Tämä erottaa yhteen kytkeytyvien vaikutusten filosofian varsinaisesta moraaliteoriasta.

Se on ensisijaisesti teoria ihmisen ja tapahtumien **kausaalisesta merkityksestä**.

IV. Ihmisen tietämättömyys

Aksiooma 11: Emme voi nähdä vaikutustemme kokonaisuutta

Koska jokainen vaikutus voi synnyttää uusia vaikutuksia, ihmisen on mahdotonta seurata kaikkia omien tekojensa seurauksia.

Tämä johtaa tärkeään epistemologiseen johtopäätökseen:

Emme voi arvioida oman elämämme merkitystä pelkästään niiden vaikutusten perusteella, jotka pystymme itse näkemään.

Ihminen voi ajatella:

"En ole saanut mitään aikaan."

Mutta tämä voi olla tiedollisesti perusteeton johtopäätös.

Hän näkee vain pienen osan vaikutusverkostosta, jonka yksi solmukohta hän itse on.

V. Elämänfilosofinen johtopäätös

Aksiooma 12: Elä tietoisena vaikutuksestasi

Jos ihminen ymmärtää olevansa osa jatkuvasti laajenevaa vaikutusverkostoa, tästä seuraa käytännöllinen elämänohje:

Elä tietoisena siitä, että vaikutat tulevaisuuteen jatkuvasti.

Jokainen keskustelu voi vaikuttaa.

Jokainen teko voi vaikuttaa.

Jokainen päätös voi vaikuttaa.

Myös tekemättä jättäminen voi vaikuttaa.

Ihminen ei pysty hallitsemaan kaikkia vaikutuksiaan.

Mutta hän voi yrittää tehdä omasta välittömästä vaikutuksestaan mahdollisimman hyvän.

Näin metafyyysisestä ajatuksesta syntyy käytännöllinen elämänasenne.

VI. Teorian keskeinen paradoksi

Yhteen kytkeytyvien vaikutusten filosofiassa on perustava paradoksi:

Ihminen voi olla vaikutuksiltaan valtavan merkityksellinen samalla kun hän tietää omista vaikutuksistaan hyvin vähän.

Tämä paradoksi voidaan ilmaista näin:

valtava vaikutus + rajallinen tieto = sokea jumala

Ihminen osallistuu maailman tulevaisuuden rakentamiseen ilman, että hän kykenee näkemään rakennelman kokonaisuutta.

Tästä pitäisi seurata sekä nöyryyttä että vastuuta.

Nöyryyttä, koska emme tiedä kaikkia seurauksia.

Vastuuta, koska tiedämme kuitenkin olevamme osa niitä.

VII. Ihmisen merkityksen uusi määritelmä

Tämän filosofian mukaan ihmisen merkitystä ei pitäisi määritellä ensisijaisesti kysymällä:

Mitä tämä ihminen saavutti?

Vaan:

Mitä tulevaisuutta tämä ihminen auttoi tekemään mahdolliseksi?

Tähän kysymykseen ei kuitenkaan ole täydellistä vastausta.

Yksilö ei pysty jäljittämään kaikkia vaikutuksiaan.

Siksi ihmisen merkityksellisyys on suurempi kuin hänen kykynsä itse havaita se.

Tämä johtaa vahvaan väitteeseen:

Ihmisen merkitys voi olla todellinen, vaikka ihminen itse ei koskaan saa tietää, mikä hänen merkityksensä oli.

VIII. Elämän tarkoitus

Tästä voidaan johtaa yksi mahdollinen vastaus kysymykseen:

Mikä on elämän tarkoitus?

Tämän filosofian ei tarvitse yhtä kaikille annettua kosmista tarkoitusta.

Sen sijaan se antaa seuraavan lähtökohdan:

Olemme jo mukana todellisuuden jatkuvassa muodostumisessa.

Elämän tarkoitusta ei siis tarvitse välttämättä löytää jostakin ihmisen ulkopuolelta.

Yksi mahdollinen tarkoitus syntyy siitä, että ihminen osallistuu tulevaisuuden tekemiseen.

Tästä seuraa:

Elämä ei ole vain jotakin, mitä tapahtuu meille.

Elämämme on myös jotakin, minkä kautta tulevaisuus tapahtuu.

IX. Vastaväitteet

Vastaväite 1: "Kaikki vaikuttaa kaikkeen" on liian vahva väite.

Vastaus:

Filosofian ei tarvitse tarkoittaa kirjaimellisesti sitä, että jokainen tapahtuma vaikuttaa suoraan jokaiseen muuhun tapahtumaan.

Täsmällisempi väite on:

Ihmiset ovat osa laajoja kausaalisia verkostoja, joissa tapahtumilla voi olla vaikutuksia paljon niiden välittömän ympäristön ulkopuolella.

Tämä on teorian puolustettavampi muoto.

Vastaväite 2: "Vaikutus ei tarkoita merkitystä."

Vastaus:

Tämä on vakava filosofinen ongelma.

Pelkkä fysikaalinen kausaalisuus ei vielä osoita moraalista tai eksistentiaalista arvoa.

Siksi teoria tarvitsee erottelun:

kausaalinen merkitys $\neq$ moraalinen arvo.

Ihmisen erityinen merkityksellisyys voidaan tämän jälkeen perustaa hänen tietoisuuteensa, kokemuksellisuuteensa, ihmissuhteisiinsa ja kykyynsä muodostaa kulttuuria ja arvoja.

Tämä osa teoriasta jää avoimeksi jatkotutkimukselle.

Vastaväite 3: "Jos kaikki ovat tärkeitä, kukaan ei ole erityisen tärkeä."

Vastaus:

Teoria ei väitä kaikkien ihmisten olevan yhtä tärkeitä kaikissa suhteissa.

Se väittää:

Kukaan ei ole täysin merkityksetön.

Ero on ratkaiseva.

Vastaväite 4: "Jos kaikki on seurausta aikaisemmasta, ihmisellä ei ole vapaata tahtoa."

Vastaus:

Filosofia ei tarvitse ratkaisua vapaan tahdon metafyyssiseen ongelmaan.

Vaikka ihmisen valinnat olisivat kausaalisesti määräytyneitä, ne ovat silti tapahtumia, joiden kautta seuraavat tapahtumat toteutuvat.

Ihminen voi siis olla todellinen kausaalinen toimija riippumatta siitä, onko hän metafyyssisesti "vapaa".

Vastaväite 5: "Jos ihminen vaikuttaa kaikkeen, myös pahoilla teoilla on merkitys."

Vastaus:

Kyllä.

Mutta merkityksellisyys ei tässä tarkoita hyväksyttävyyttä.

Pahalla teolla voi olla valtava historiallinen vaikutus ja silti olla moraalisesti tuomittava.

Tämä osoittaa jälleen kausaalisen ja moraalisen arvioinnin eron.

X. Filosofian eettinen seuraus

Kun ihminen ymmärtää olevansa osa vaikutusverkostoa, hän voi nähdä muut ihmiset eri tavalla.

Toinen ihminen ei ole vain joku, joka sattuu olemaan tässä hetkessä.

Hän on potentiaalinen vaikutusten solmukohta.

Pieni teko toista ihmistä kohtaan voi kulkea hänen kauttaan eteenpäin.

Tästä syntyy eräänlainen **kausaallinen etiikka**:

Kohtelee muita ihmisiä tietoisena siitä, että vaikutuksesi heihin voi jatkaa elämäänsä paljon pidemmälle kuin koskaan näet.

Ystävällisyys voi levitä.

Välinpitämättömyys voi levitä.

Pelko voi levitä.

Rohkaisu voi levitä.

Tieto voi levitä.

Ideat voivat levitä.

Ihminen voi tietämättään olla jonkin tulevaisuuden hyvän tai pahan alku.

XI. Teorian radikaalein väite

Filosofian radikaalein väite ei lopulta ole:

"Kaikki vaikuttaa kaikkeen."

Vaan:

Kukaan ihminen ei voi elää ilman, että hänen olemassaolonsa muuttaa tulevaisuutta.

Tämä tekee merkityksestä erilaisen kuin tavallisessa menestysajattelussa.

Ihmisen ei tarvitse ensin tulla suureksi.

Hän ei tarvitse miljoonaa seuraajaa.

Hänen ei tarvitse keksiä mitään historiallisesti mullistavaa.

Hän ei tarvitse edes tietää vaikuttaneensa.

Hän on jo osallistunut tulevaisuuden syntymiseen.

XII. Filosofian lopullinen rakenne

Koko teoria voidaan tiivistää seuraavaan ketjuun:

1. Todellisuus on tapahtumien ja vaikutusten verkosto.

↓

2. Ihminen on tämän verkoston osa.

↓

3. Ihminen muuttaa verkoston tilaa olemassaolollaan ja toiminnallaan.

↓

4. Muutokset voivat levitä odottamattoman pitkälle.

↓

5. Vaikutukset voivat ulottua tuleviin sukupolviin.

↓

6. Ihminen ei pysty näkemään kaikkia vaikutuksiaan.

↓

7. Siksi ihmisen oma arvio omasta merkityksestään on väistämättä rajallinen.

↓

8. Ihmisen merkitys ei voi perustua ainoastaan näkyviin saavutuksiin.

↓

9. Kukaan ihminen ei ole täysin merkityksetön.

↓

10. Ihmisen kannattaa elää tietoisena omasta vaikutuksestaan tulevaisuuteen.

XIII. Filosofian ydinlause

Kaiken tämän voisi lopulta tiivistää yhteen lauseeseen:

Jokainen ihminen on yksi niistä syistä, joiden vuoksi tulevaisuus tulee olemaan juuri sellainen kuin se tulee olemaan.

Ja tästä seuraa filosofian eksistentiaalinen ydin:

Sinun ei tarvitse tietää, mitä vaikutuksesi tulevaisuuteen on, jotta vaikutuksesi olisi todellinen.

Tai kaikkein yksinkertaisimmassa muodossa:

Sinä olet jo osa tulevaisuuden historiaa.

Loppupäätelmä

Tämä filosofia ei ole ensisijaisesti teoria siitä, että "kaikki vaikuttaa kaikkeen".

Sen syvempi väite on teoria **ihmisen merkityksestä**.

Se yrittää vastata kysymykseen:

Miksi yksittäisellä ihmisellä on väliä?

Vastaus on:

Koska yksikään ihminen ei ole irrallinen todellisuudesta. Jokainen ihminen on osa jatkuvaa vaikutusten verkostoa, jonka kautta menneisyys muuttuu nykyisyydeksi ja nykyisyys tulevaisuudeksi.

Tästä näkökulmasta jokainen ihmiselämä on historiallisesti ainutkertainen.

Jos yksi ihminen olisi ollut kokonaan poissa historiasta, historia ei olisi ollut täsmälleen sama.

Siksi jokainen ihminen jättää todellisuuteen jäljen.

Useimmat ihmiset eivät koskaan näe jälkeään.

Se ei tee siitä olemattomaksi.

Ihminen ei ehkä pysty näkemään, kuinka paljon hän vaikuttaa tulevaisuuteen. Mutta hän voi silti olla yksi niistä syistä, joiden vuoksi tulevaisuus on olemassa juuri sellaisena kuin se on.

Filosofia yhteen kietoutuneesta vaikutuksesta

0,5 senttimetrin periaate

Liikutan sormeani puoli senttimetriä.

Tapahtuma näyttää merkityksettömältä. Maailma ei tunnu muuttuvan mitenkään olennaisesti. Kukaan ei ehkä huomaa liikettä. Silti tapahtui jotain, mitä ei voi enää peruuttaa: maailma on nyt hieman erilainen kuin se olisi ollut ilman tuota liikettä.

Tästä voi lähteä liikkeelle ajatus, joka muuttaa käsityksen ihmisen merkityksestä kokonaan.

Ajatellaan kahta mahdollisimman samanlaista maailmaa.

Ensimmäisessä maailmassa liikutan sormeani puoli senttimetriä. Toisessa en liikuta sitä.

Aluksi maailmojen välinen ero on lähes käsittämättömän pieni. Mutta maailma jatkaa tapahtumistaan. Jokainen seuraava tapahtuma tapahtuu suhteessa siihen maailmaan, joka sitä edelsi. Pieni ero voi vaikuttaa johonkin seuraavaan tapahtumaan. Se puolestaan voi vaikuttaa seuraavaan.

Ehkä sormenliikkeen seurauksena joku tekee aivan huomaamattoman liikkeen eri aikaan. Hän päätyy eri paikkaan. Toinen ihminen näkee hänet. He kohtaavat. He keskustelevat. Toinen tekee tämän seurauksena päätöksen, jota ei muuten olisi tehnyt. Hän menee myöhemmin paikkaan, jossa tapaa tulevan puolisonsa. He saavat lapsen.

Tämä lapsi olisi ilman alkuperäistä puolen senttimetrin eroa voinut jäädä syntymättä.

Mutta kyse ei ole vain yhdestä ihmisestä.

Tuo lapsi vaikuttaa omalla olemassaolollaan lukuisiin muihin ihmisiin. Hän tapaa ihmisiä, tekee valintoja, rakastuu, riitelee, opiskelee, muuttaa, matkustaa, työskentelee ja saa ehkä omia lapsia. Hänen jälkeläisensä jatkavat samaa ketjua.

Kun aikaa kuluu tarpeeksi, alkuperäisen puolen senttimetrin eron seurauksena syntyvä ihmiskunta voi olla valtavasti erilainen kuin se ihmiskunta, joka olisi syntynyt ilman tuota eroa.

Tässä on ajatuksen radikaali kohta:

Pieni ero nykyhetkessä ei ainoastaan muuta jotakin nykyhetkessä. Se voi muuttaa sitä, keitä tulevaisuudessa syntyy.

Ihmiskunta ei ole ennalta valmis

Tämän ajatuksen seuraukset ovat paljon suurempia kuin tavallinen väite, jonka mukaan "teoillamme on seurauksia".

Tavallisesti ajattelemme vaikutuksen näin:

Minä teen jotakin → siitä seuraa jotakin → vaikutus loppuu.

Yhteenkietoutuneen vaikutuksen näkökulmasta asia on toinen.

Minä teen jotakin → maailma muuttuu hieman → muuttunut maailma vaikuttaa seuraaviin tapahtumiin → nämä tapahtumat muuttavat jälleen maailmaa → ja vaikutukset jatkavat leviämistään.

Siksi nykyhetki ei ole vain seurausta menneisyydestä.

Nykyhetki on myös tulevaisuuden lähtökohta.

Jokainen hetki sisältää valtavan määrän mahdollisia tulevia tapahtumaketjuja. Jokainen tapahtuma muuttaa sitä tilannetta, josta seuraavat tapahtumat lähtevät.

Näin ollen tulevaisuuden ihmiskunta ei ole olemassa valmiina odottamassa syntymistään.

Se muodostuu vähitellen nykyhetken tapahtumien kautta.

Kuka tulevaisuudessa syntyy?

Ajatus voidaan viedä vielä pidemmälle.

Jos muutan tämän hetken tapahtumahistoriaa edes hieman, voin samalla muuttaa tulevaisuuden ihmissuhteiden verkostoa. Jos ihmissuhteiden verkosto muuttuu, muuttuvat myös mahdolliset syntymät.

Siksi kysymys

"Keitä tulevaisuudessa syntyy?"

ei ole irrallaan siitä, mitä ihmiset tekevät tänään.

Jokainen nykyhetken tapahtuma kuuluu siihen valtavaan syy-seurausverkostoon, jonka kautta tulevaisuuden tapahtumat syntyvät.

Tässä mielessä ihminen ei ole vain oman aikansa ihminen.

Hän on myös yksi tulevaisuuden ihmiskunnan syntymiseen vaikuttavista tapahtumista.

Jokainen ihminen on historiallinen haarautumiskohta

Tästä seuraa uusi tapa ymmärtää ihmisen merkitys.

Ihmisen merkitystä ei tarvitse mitata hänen kuuluisuudellaan, varallisuudellaan, asemallaan tai sillä, kuinka monta ihmistä hän näkee elämänsä aikana.

Myös tuntematon ihminen on osa tulevaisuuden muodostumista.

Hän tekee päätöksiä.

Hän sanoo sanoja.

Hän vaikuttaa muihin ihmisiin.

Hän jättää kohtaamisia muiden ihmisten muistiin.

Hän saattaa synnyttää lapsia tai vaikuttaa siihen, että joku toinen saa lapsia.

Hän voi tehdä jotain, jonka seuraukset ulottuvat ihmisiin, joita hän ei koskaan tapaa.

Ja ennen kaikkea:

hän on yksi niistä tapahtumista, joiden kautta tulevaisuus syntyy.

Tässä mielessä jokainen ihminen on eräänlainen historiallinen haarautumiskohta.

Ei siksi, että jokaisen ihmisen vaikutus olisi yhtä suuri.

Vaan siksi, että kenenkään vaikutus ei ole täsmälleen nolla.

Vaikutuksen suuruutta ei voi päätellä näkyvästä vaikutuksesta

Tämä johtaa tärkeään eroon.

Se, että jonkun vaikutus on vaikeasti havaittavissa, ei tarkoita, että hänen vaikutuksensa olisi olematon.

Voimme nähdä poliitikon päätöksen seuraukset.

Voimme nähdä keksijän keksinnön seuraukset.

Voimme nähdä kirjailijan teoksen vaikutuksen.

Mutta emme voi samalla tavalla nähdä kaikkia tavallisen ihmisen vaikutuksia.

Ehkä yksi hänen sanomistaan lauseista muutti toisen ihmisen elämän.

Ehkä tämä muutos johti vuosia myöhemmin uuteen ihmissuhteeseen.

Ehkä tästä suhteesta syntyi lapsi.

Ehkä tämän lapsen olemassaolo vaikuttaa aikanaan tuhansiin muihin ihmisiin.

Me emme pysty seuraamaan tätä verkostoa kokonaisuudessaan.

Siksi ihmisen oman merkityksen arviointi on väistämättä puutteellista.

Emme kykene näkemään kaikkia niitä tulevaisuuden tapahtumia, joihin olemme osallistuneet.

Ihminen on vaikutuksensa suhteen sokea

Tätä voisi kutsua ihmisen "sokean jumalan" ongelmaksi.

Ihmisellä voi olla valtava vaikutus todellisuuden tulevaan kehitykseen, mutta hän ei pysty näkemään vaikutuksensa koko ketjua.

Voimme nähdä ensimmäisen vaikutuksen.

Ehkä toisenkin.

Mutta jossain vaiheessa ketju katoaa näkyvistämme.

Jos sanon tänään jotakin toiselle ihmiselle, voin ehkä tietää, miten hän reagoi siihen.

Mutta en voi tietää kaikkia niitä asioita, joihin hänen reaktionsa myöhemmin johtaa.

Enkä varsinkaan voi tietää, millaisia vaikutuksia sillä voi olla vuosikymmenten tai vuosisatojen päästä.

Silti vaikutus voi jatkua.

Tämä tarkoittaa, että omaa merkitystämme ei voida arvioida pelkästään sen perusteella, minkä pystymme itse havaitsemaan.

Kuolema ei katkaise vaikutusta

Tämän näkökulman mukaan ihmisen kuolema ei merkitse hänen vaikutuksensa loppumista.

Ihminen voi kuolla, mutta hänen elämänsä on jo ollut osa maailman tapahtumahistoriaa.

Hänen tekonsa ovat tapahtuneet.

Hänen sanansa on sanottu.

Hänen kohtaamisensa muiden ihmisten kanssa ovat tapahtuneet.

Hänen mahdolliset lapsensa ovat olemassa.

Hänen vaikutuksensa muihin ihmisiin on jo osa heidän historiaansa.

Siksi kuolema ei poista ihmistä siitä syy-seurausverkostosta, jonka osa hän on ollut.

Ihminen lakkaa toimimasta aktiivisena toimijana, mutta hänen aikaisemmat vaikutuksensa voivat jatkaa leviämistään.

Entä jos en olisi koskaan syntynyt?

Ajatus voidaan viedä vielä radikaalimpaan kysymykseen:

Mitä tapahtuisi, jos minä en olisi koskaan syntynyt?

Vastaus ei todennäköisesti olisi:

"Kaikki olisi aivan samalla tavalla, mutta ilman minua."

Maailma olisi erilainen.

Jokainen kohtaaminen, jokainen teko ja jokainen päätös, johon osallistuin, olisi tapahtunut eri tavalla tai jäänyt tapahtumatta.

Myös ne ihmiset, joiden elämään olen vaikuttanut, olisivat hieman erilaisessa tilanteessa.

Ja jos vaikutusketjuja seurataan riittävän pitkälle, myös tulevaisuuden ihmiskunta voisi olla erilainen.

Tämä ei tarkoita, että jokainen yksittäinen ihminen olisi maailmankaikkeuden kannalta yhtä vaikutusvaltainen.

Se tarkoittaa jotain hienovaraisempaa ja ehkä kiinnostavampaa:

jokainen ihminen kuuluu siihen syy-seurausketjujen verkostoon, jonka kautta tulevaisuus muodostuu.

Perhosvaikutus on vasta ajatuksen alku

Perhosvaikutus tunnetaan ajatuksena siitä, että pieni muutos järjestelmän lähtötilassa voi johtaa myöhemmin suuriin eroihin.

Mutta tätä ajatusta voidaan soveltaa paljon arkisemmin ja samalla paljon syvällisemmin kuin tavallisesti tehdään.

Ei tarvitse ajatella hurrikaania, kaaosteoriaa tai aikamatkailua.

Riittää, että ajattelee omaa kättään.

Liikutan sormeani puoli senttimetriä.

Siinä kaikki.

Mutta jos kysyn:

"Millainen ihmiskunta olisi miljoonien vuosien kuluttua, jos tätä puolen senttimetrin liikettä ei olisi tapahtunut?"

kysymys muuttuu valtavaksi.

Emme pysty laskemaan vastausta.

Emme pysty edes kunnolla kuvittelemaan sitä.

Mutta juuri tämän mahdottomuuden ei pitäisi johtaa siihen johtopäätökseen, ettei vaikutusta ole.

Päinvastoin.

Se kertoo siitä, kuinka monimutkainen todellisuuden syy-seurausverkosto on.

Kaikki vaikuttaa tulevaisuuteen

Tästä voidaan muotoilla teorian yksinkertaisin periaate:

Kaikki nykyhetken tapahtumat vaikuttavat tulevaisuuden tapahtumahistoriaan.

Ja ihmisestä voidaan sanoa vielä tarkemmin:

Jokainen ihminen vaikuttaa siihen, millaiseksi tulevaisuuden ihmiskunta muodostuu.

Tämä ei tarkoita, että ihminen voisi päättää tulevaisuudesta yksin.

Päinvastoin.

Ihminen on yksi vaikutuspiste valtavassa verkostossa, jossa miljardit ihmiset, eläimet, luonnonilmiöt, teknologiat ja muut tapahtumat vaikuttavat toisiinsa.

Juuri verkoston valtavuus tekee yksittäisen ihmisen vaikutuksesta vaikeasti ennustettavan.

Mutta vaikeasti ennustettava ei tarkoita olematonta.

Onko tämä determinismiä?

Ei välttämättä.

Teoria ei tarvitse väitettä, että jokainen tapahtuma olisi ennalta määrätty.

Se tarvitsee vain ajatuksen siitä, että tapahtumat vaikuttavat toisiinsa.

Jos ihminen tekee valinnan, valinta voi olla vapaan tahdon seurausta, deterministisen prosessin seurausta tai jotakin siltä väliltä.

Mikä tahansa näistä metafyyysisistä vaihtoehtoista voi olla yhteensopiva teorian kanssa.

Oleellista on se, että valinta tapahtuu maailmassa ja muuttaa maailman tapahtumahistoriaa.

Siksi kysymys vapaasta tahdosta ei kumoa ihmisen vaikutusta.

Vaikka kaikki valintamme olisivatkin jollakin tavalla määräytyneitä, valintamme olisivat edelleen osa niitä syy-seurausketjuja, joiden kautta tulevaisuus syntyy.

Mikä sitten on ihmisen elämän tarkoitus?

Tästä näkökulmasta elämän tarkoitusta ei tarvitse etsiä jostakin ihmisen ulkopuolelta annetusta tehtävästä.

Elämä on jo osallistumista todellisuuden tapahtumaverkoston.

Jokainen ihminen muuttaa maailmaa yksinkertaisesti olemalla olemassa ja toimimalla siinä.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki teot olisivat moraalisesti samanarvoisia.

Vaikutus voi olla hyvä tai paha.

Ihminen voi lisätä kärsimystä tai vähentää sitä.

Hän voi rakentaa tai tuhota.

Siksi teoria ei sano:

"Koska kaikilla on vaikutus, kaikilla teoilla on yhtä suuri arvo."

Sen sijaan se sanoo:

Koska kaikilla on vaikutus, sillä mitä teemme, on todellisia seurauksia — vaikka emme pystyisi näkemään niitä.

Tästä voi syntyä myös eettinen velvollisuus.

Jos en tiedä, mihin vaikutukseni lopulta johtavat, minun pitäisi ehkä suhtautua omaan toimintaan entistä vakavammin.

Ihmisen merkitys ei ole palkinto

Tämän teorian ehkä tärkein seuraus on, ettei ihmisen tarvitse ansaita oikeutta olla merkityksellinen.

Ihminen ei ole merkityksellinen siksi, että hänestä tuli kuuluisa.

Hän ei ole merkityksellinen siksi, että hän teki jotakin historiallisesti suurta.

Hän ei ole merkityksellinen siksi, että muut ihmiset arvostavat häntä.

Hänen merkityksensä alkaa jo siitä, että hän on mukana todellisuuden jatkuvassa tapahtumisessa.

Hän vaikuttaa.

Hänen vaikutuksensa liittyvät muiden ihmisten vaikutuksiin.

Nämä vaikutukset liittyvät uusiin vaikutuksiin.

Ja näin nykyhetki siirtyy tulevaisuudeksi.

Siksi myös ihminen, joka itse kokee olevansa täysin merkityksetön, voi olla tulevaisuuden kannalta paljon merkityksellisempi kuin hän pystyy koskaan tietämään.

0,5 senttimetriä ja miljardeja ihmisiä

Palaan lopuksi alkuperäiseen ajatukseen.

Liikutan sormeani puoli senttimetriä.

Mitä siitä seuraa?

Emme tiedä.

Ehkä lähes ei mitään havaittavaa.

Ehkä jotain hyvin pientä.

Mutta jos seuraamme todellisuuden tapahtumaketjuja riittävän pitkälle, on mahdollista, että tämä pieni ero liittyy lopulta tapahtumaketjuihin, joiden seurauksena syntyy kokonaan erilaisia ihmisiä kuin vaihtoehtoisessa tapahtumahistoriassa.

Riittävän pitkällä aikavälillä ero voi olla käsittämättömän suuri.

Ei siksi, että puoli senttimetriä olisi itsessään valtava asia.

Vaan siksi, että **todellisuus on yhteenkietoutunut**.

Pieni ero tapahtumien verkostossa voi saada aikaan uuden eron.

Uusi ero voi saada aikaan uuden eron.

Ja ketju voi jatkua kauas oman havaintokykymme ulkopuolelle.

Siksi puolen senttimetrin sormenliike ei ole filosofisesti kiinnostava siksi, että se olisi suuri teko.

Se on kiinnostava juuri siksi, että se on niin pieni.

Se paljastaa jotakin paljon suurempaa:

me emme elä tulevaisuudesta irrallisessa nykyhetkessä.

Me olemme jatkuvasti tekemässä tulevaisuutta.

Jokainen hetki muuttaa lähtökohtaa seuraaville hetkille.

Jokainen ihminen osallistuu tähän muutokseen.

Ja tulevaisuuden ihmiskunta syntyy osittain siitä valtavasta, näkymättömästä vaikutusten verkostosta, johon me kaikki kuulumme.

Ehkä kaikkein radikaalein johtopäätös onkin tämä:

Et voi tietää, kuinka tärkeä olet tulevaisuudelle, koska et voi nähdä kaikkia niitä tulevaisuuden tapahtumia, joiden yksi syy sinä olet.

Siksi ihmisen merkitys ei välttämättä ole jotain, jonka maailma myöhemmin antaa hänelle.

Se voi olla jotain, mitä ihminen on ollut koko ajan — tietämättään, näkymättömästi ja peruuttamattomasti.

Jokainen ihminen on yksi tulevaisuuden syistä.

**Kaikki vaikuttaa tulevaisuuteen – rikokset,
rangaistukset ja ihmisarvo**

Tehtyä ei saa tekemättömäksi

Tehtyä ei saa tekemättömäksi. Tämä yksinkertainen tosiasia nostaa esiin vaikean kysymyksen: mitä rangaistuksella oikeastaan saavutetaan, kun rikosta ja sen aiheuttamia seurauksia ei voida poistaa menneisyydestä?

Jos ihminen on surmannut toisen ihmisen, mikään rangaistus ei tuo uhria takaisin elämään. Jos rikos on tuhonnut jonkun elämän tai aiheuttanut pysyvää kärsimystä, rikoksentekijän rankaiseminen ei itsessään poista vahinkoa. Menneisyys pysyy sellaisena kuin se on tapahtunut.

Rangaistus ei siis voi tehdä rikosta tekemättömäksi. Se voi ainoastaan synnyttää uusia tapahtumia ja seurauksia jo tapahtuneen rikoksen jälkeen.

Tästä seuraa tärkeä kysymys: pitäisikö rangaistuksen tarkoituksena olla rikoksentekijän saattaminen kärsimään, koska hän aiheutti kärsimystä toiselle ihmiselle, vai pitäisikö ensisijaisena tavoitteena olla yhteiskunnan suojeleminen, uusien rikosten ehkäiseminen ja tulevan kärsimyksen vähentäminen?

Jos menneisyyttä ei voida muuttaa, eikö meidän pitäisi keskittyä siihen, mihin voimme vielä vaikuttaa?

Ihminen ei ole valinnut kaikkia lähtökohtiaan

Kukaan ei ole valinnut geenejään, aivojensa rakennettaan, vanhempiaan, lapsuuttaan eikä lapsuudenystäviään. Kukaan ei ole myöskään voinut etukäteen valita kaikkia niitä kokemuksia ja olosuhteita, jotka ovat muokanneet hänen ajatteluaan, tunteitaan, arvojaan ja käsitystään maailmasta.

Ihmisen sisäinen maailma muodostuu lukemattomien syiden ja seurausten yhteisvaikutuksesta. Se vaikuttaa siihen, miten ihminen ymmärtää todellisuutta, millaisia vaihtoehtoja hän näkee edessään ja miten hän toimii erilaisissa tilanteissa.

Jokainen ihminen ajattelee ja käyttäytyy oman sisäisen maailmansa pohjalta. Se, mikä ulkopuolisesta näyttää käsittämättömältä, voi tekijän omassa maailmassa tuntua ymmärrettävältä tai jopa välttämättömältä.

Tämä ei tarkoita, että kaikki teot olisivat hyväksyttäviä. Ihmisen toiminnan ymmärtäminen ei ole sama asia kuin sen hyväksyminen. Rikoksen uhri ei menetä oikeuttaan saada oikeutta sillä perusteella, että rikoksentekijällä on vaikea elämänhistoria.

Silti on perusteltua kysyä, kuinka oikeudenmukaista on tuomita ihminen moraalisesti lopullisesti, jos emme voi täysin tuntea niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet hänen muodostumiseensa ja käyttäytymiseensä.

Jos ihmisen edellytykset toimia toisin ovat riippuneet tekijöistä, joita hän ei ole valinnut, kuinka varmasti voimme tietää, missä määrin hän ansaitsee moraalista moitetta tai rangaistusta?

Kuka on kelvollinen tuomitsemaan ihmisen?

Oman näkemykseni mukaan ainoa täysin kelvollinen moraalinen tuomari olisi Jumala tai jokin korkeampi voima, jos sellainen on olemassa ja kykenee tuntemaan ihmisen täydellisesti.

Tällainen tuomari voisi nähdä ihmisen suhteessa hänen todellisiin edellytyksiinsä. Se voisi tuntea hänen elämänhistoriansa, sisäisen maailmansa, toimintakykynsä ja kaikki ne syyt, jotka vaikuttivat hänen tekoihinsa.

Ihmisillä ei ole vastaavaa tietoa. Tuomioistuimet voivat tutkia rikoksia, arvioida todisteita ja ottaa huomioon ihmisen olosuhteita. Ne eivät kuitenkaan pysty näkemään ihmistä kaikilta osin täydellisesti.

Kaksi ihmistä voi tehdä saman rikoksen, vaikka heidän elämänhistoriansa ja mahdollisuutensa toimia toisin olisivat huomattavan erilaiset. Ulkoisesti samanlaiset teot eivät

välttämättä kerro kaikkea siitä, miten niiden tekijät ovat päätyneet tekoihinsa.

Tämän vuoksi meidän pitäisi suhtautua nöyrästi omaan kykyymme arvioida toisten ihmisten moraalista syyllisyyttä.

Tämä ei tarkoita, että yhteiskunnan pitäisi luopua rikoksiin puuttumisesta. Ihmisten on voitava suojella itseään ja toisiaan, ja oikeusjärjestelmän on pystyttävä ratkaisemaan rikoksia. Mutta yhteiskunnan turvallisuuden takaaminen ja ihmisen moraalisen arvon lopullinen tuomitseminen ovat kaksi eri asiaa.

Rangaistuksen tarkoitus ei saisi olla kosto

Jos rikoksentekijä muodostaa vakavan vaaran muille ihmisille, hänen vapauttaan voidaan joutua rajoittamaan. Hänet voidaan joutua eristämään yhteiskunnasta ainakin joksikin aikaa, jotta muita voidaan suojella.

Tällainen eristäminen voi olla perusteltua, vaikka emme ajattelisi rikoksentekijän ansaitsevan kärsimystä.

Rikoksentekijää pitäisi kohdella humanisti myös silloin, kun hänen tekonsa on ollut erityisen hirvittävä. Hänen ihmisarvonsa ei saisi riippua siitä, kuinka hyväksyttävänä pidämme hänen tekojaan.

Eristämisen tarkoituksena pitäisi olla ensisijaisesti muiden ihmisten suojeleminen, uusien rikosten ehkäiseminen ja mahdollisuuksien mukaan rikoksentekijän kuntoutuminen. Vapauden rajoittamisen pitää olla oikeasuhtaista, laillisesti perusteltua ja turvallisuustilanteeseen nähden tarpeellista.

Tässä on olennainen ero kahden ajattelutavan välillä.

Ensimmäisessä rikoksentekijää rangaistaan, koska hänen katsotaan ansaitsevan kärsimystä menneen tekonsa vuoksi.

Toisessa rikoksentekijän toimintaan puututaan, koska hänen tekonsa on aiheuttanut vahinkoa ja koska yhteiskunnan on estettävä uusia vahinkoja. Samalla pyritään välttämään

tarpeetonta kärsimystä ja luomaan edellytyksiä sille, että tulevaisuudessa tapahtuu vähemmän rikoksia.

Jälkimmäinen lähestymistapa sopii yhteen ajatuksen kanssa, että kaikella toiminnalla on seurauksia ja että meidän pitäisi arvioida myös omia ratkaisujamme niiden tulevaisuuteen kohdistuvien vaikutusten perusteella.

Myös rangaistus vaikuttaa tulevaisuuteen

Filosofiani keskeinen ajatus on, että kaikki vaikuttaa tulevaisuuteen. Jokainen ihminen, teko ja valinta on osa todellisuuden syy-seurausverkkoja.

Rikoksen vaikutukset eivät välttämättä rajoitu rikoksentekijään ja uhriin. Ne voivat ulottua heidän perheisiinsä, ystäviinsä, työtovereihinsa, viranomaisiin ja lukuisiin muihin ihmisiin. Rikoksen seuraukset voivat vaikuttaa päätöksiin, ihmissuhteisiin ja myöhempään tapahtumiin.

Myös rangaistus synnyttää uuden syy-seurausketjun.

Vankeus voi vaikuttaa rikoksentekijän terveyteen, ajatteluun, ihmissuhteisiin ja mahdollisuuksiin rakentaa elämänsä uudelleen. Se voi vaikuttaa hänen lapsiinsa ja muihin läheisiinsä. Se voi joko vähentää tai joissakin olosuhteissa lisätä uusien rikosten riskiä.

Vastaavasti kuntoutus, koulutus ja humaani kohtelu voivat parantaa mahdollisuuksia siihen, ettei rikoksentekijä enää vahingoita muita.

Emme voi ennustaa kaikkia näitä vaikutuksia. Silti on selvää, että myös yhteiskunnan vastaus rikokseen muokkaa tulevaisuutta.

Siksi rangaistusta ei pitäisi arvioida vain sen perusteella, kuinka ankara se on. Meidän pitäisi arvioida myös sitä, ketä se suojelee, millaisia seurauksia se tuottaa ja kuinka hyvin se ehkäisee tulevaa kärsimystä.

Jos todella uskomme, että kaikki vaikuttaa tulevaisuuteen, myös rangaistuksen vaikutukset kuuluvat moraalisen arvioinnin piiriin.

Ilman historian kauheuksia en ehkä olisi syntynyt

Ajatukseni ihmisarvosta liittyy myös omaan olemassaolooni.

En olisi ehkä koskaan syntynyt ilman toisen maailmansodan tapahtumia ja niitä historiallisia kehityskulkuja, joihin myös sodan hirmuhallitsijat ja heidän tekonsa vaikuttivat.

Sota muutti ihmisten elämänkohtaloita, asuinpaikkoja, ihmissuhteita ja tulevaisuudensuunnitelmia. Tällaiset muutokset vaikuttivat siihen, ketkä tapasivat toisensa, ketkä muodostivat perheitä ja ketkä saivat lapsia. Näiden tapahtumien seuraukset ulottuivat myös myöhempiin sukupolviin.

Oma syntymiseni on riippuvainen valtavasta määrästä aikaisempia tapahtumia. Jos jokin niistä olisi ollut toisenlainen, myös oma elämäni olisi saattanut jäädä syntymättä.

En voi tietää varmasti, millainen vaihtoehtoinen historia olisi johtanut siihen, ettei minua olisi koskaan ollut olemassa. Mutta voin ymmärtää, että oma olemassaoloni on osa pitkää ja monimutkaista syy-seurausketjua, johon sisältyy myös hirvittäviä tapahtumia.

Tämä ei tarkoita, että toisen maailmansodan rikokset olisivat olleet tarpeellisia, hyväksyttäviä tai oikeutettuja. Se, että jostakin tapahtumasta seuraa myöhemmin jotakin hyvää, ei tee alkuperäisestä tapahtumasta moraalisesti hyvää.

Voimme tuomita hirmuteot ja samalla tunnustaa, että ne ovat osa sitä historiaa, jonka kautta nykyhetki on muodostunut.

Tässä on tärkeä ero: tapahtuman moraalinen arvo ja sen paikka syy-seurausketjussa eivät ole sama asia.

Ihmisarvo ei katoa hirvittävien tekojen vuoksi

Jos oma olemassaolomme riippuu lukemattomista menneisyyden tapahtumista, emme voi tarkastella historiaa yksinkertaisesti niin, että hyvät tapahtumat kuuluvat siihen mutta pahat voitaisiin irrottaa siitä jälkikäteen.

Historia on muodostunut kaikesta siitä, mitä on tapahtunut. Se ei tarkoita, että kaikki tapahtunut olisi ollut hyvää. Se tarkoittaa, ettei menneisyyttä voi rakentaa uudelleen poistamalla siitä moraalisesti tuomittavia tapahtumia ja säilyttämällä kaikki niiden myöhemmät seuraukset ennallaan.

Samalla meidän on tunnustettava, että jokainen ihminen on osa tätä kokonaisuutta. Myös ne, jotka ovat tehneet hirvittäviä rikoksia, ovat olleet osa syy-seurausverkkoja, jotka ovat muokanneet muiden ihmisten elämää ja historiaa.

Jos ihmisarvo riippuisi yksinomaan ihmisen teoista, kaikkein hirvittävimmät rikoksenteelijät voitaisiin nähdä ihmisarvonsa menettäneinä. Minusta tämä olisi vaarallinen lähtökohta.

Voimme tuomita teot jyrkästi, suojella niiden uhreja ja estää rikoksenteelijää vahingoittamasta muita ilman, että kiellämme hänen ihmisyytensä.

Humaani kohtelu ei tarkoita anteeksiantoa, hyväksyntää tai sitä, että rikoksenteijä pitäisi vapauttaa vastuusta. Se tarkoittaa, ettei hänen kärsimystään pidetä itseisarvona eikä häntä kohdella julmasti vain siksi, että hänen tekonsa herättävät meissä voimakasta vastenmielisyyttä.

Emme voi valita menneisyyttä, mutta voimme vaikuttaa tulevaisuuteen

Emme ole valinneet sitä historiaa, josta olemme syntyneet. Emme ole valinneet kaikkia geenejämme, kasvuympäristöämme tai elämämme alkuvaiheita. Emme myöskään voi täysin tuntea toisten ihmisten sisäisiä maailmoja tai niitä syitä, jotka ovat johtaneet heidän tekoihinsa.

Tämä ei poista tarvetta erottaa oikeaa väärästä, suojella uhreja tai estää rikoksia. Se kuitenkin muistuttaa meitä oman tietomme ja tuomiovaltamme rajoista.

Jos yhteiskunnan on puututtava rikoksiin, sen pitäisi tehdä se tavalla, joka suojelee ihmisiä, kohtelee rikoksentekijöitä humanisti ja pyrkii ehkäisemään uusia rikoksia. Vapauden rajoittaminen voi olla välttämätöntä, mutta tarpeettoman kärsimyksen tuottaminen ei saisi olla tavoite itsessään.

Menneisyyttä emme voi muuttaa. Emme voi palauttaa uhrin menetettyä elämää emmekä tehdä rikosta tekemättömäksi. Voimme kuitenkin vaikuttaa siihen, mitä rikoksen jälkeen tapahtuu.

Kaikki vaikuttaa tulevaisuuteen. Tämä koskee rikosta, rangaistusta, uhrin auttamista, rikoksentekijän kohtelua ja yhteiskunnan tekemiä ratkaisuja.

Siksi meidän pitäisi kysyä paitsi sitä, millaisen rangaistuksen rikoksentekijä ansaitsee, myös sitä, millaisilla ratkaisuilla voimme rakentaa oikeudenmukaisempaa ja turvallisempaa tulevaisuutta.

Ehkä emme ihmisinä pysty antamaan täydellistä moraalista tuomiota toiselle ihmiselle. Mutta voimme yrittää toimia viisaasti, suojella toisiamme ja välttää tarpeetonta kärsimystä.

Lopulta kysymys ei ole vain siitä, mitä ihminen on tehnyt menneisyydessä. Kysymys on myös siitä, mitä me itse teemme nyt ja millaisen tulevaisuuden tekomme mahdollistavat.

Sillä myös se, miten kohtelemme niitä ihmisiä, joiden tekoja emme voi hyväksyä, vaikuttaa tulevaisuuteen.